

Albin Škrinjar

O PROROCIMA OD PAVLA DO IVANA I DALJE

Zanimanje za karizme, posebno za proročku, nije maleno u Crkvi Božjoj. Nije bilo ni u izabranom narodu. Najobičniji naziv za Bibliju bio je u starih Židova *Zakon i proroci*. Dakle, uz Mojsija, proroci! Za nas su od SZ najinteresantniji proroci. Kako su originalni, kako duboki! Kako je nenatkriljiva ljepota njihova stila! Vrlo često citiraju se u NZ proroci SZ. A u Pavla često se govori I o kršćanskim prorocima. Prednost pred svim karizmaticima Imaju u njega apostoli, proroci i učitelji — »les hommes chargés de l'enseignement« (Allo) — (1 Kor 12,28; Ef 4, 11; usp. 1 Kor 14, 1). Tumačeći prvu poslanicu Korinćanima, E.—B. Allo nagađa da sve proroke moramo karakterizirati kao bogonadahnute propovjednike. Uz to, on u proročkoj karizmi razabire različite stupnjeve. Za proroka na najvišem stupnju on kaže da se nitko nije mogao učiniti takvim. Duh Sveti morao ga obilježiti kao takva. Morala je biti priznata njegova karizma kao karizma u strogom smislu, spojena s visinom osobne svetosti.¹ To nam očituje I Luka u Dj 13, 1 — 3.

Pavao posebno ističe tri učiteljske karizme: apostolsku, proročku I onu koju izrično naziva učiteljskom, jer je to bila karizma onih koje je on zvao učiteljima (*didaskaloi*). To je tzv. karizmatički trolist, koji je, kako misli P. Vlelhauer, bio stariji od Pavla, a I kasnije se osobito afirmirao.² U Ivanovu Otkrivenju spominju se samo apostoli i proroci bez učitelja, jamčno zato što je Ivan htio Istaknuti ono što je najviše. Iste tri učiteljske karizme neki u Pavla prepoznaju u ovoj terminologiji: *riječ mudrosti i riječ spoznan ja* (1 Kor 12, 8; usp. 14, 6), I kao treće *objavu (apokalypsis)*

¹ E.—B. ALLO, *Première épttre aux Corinthiens*, Paris 1956, 336 si.

² P. VIELHAUER, *RGG*, V (1961) 633.

u Ef 1, 17. Kad se Pavao tom terminologijom ne služi, on, prema H. Schiirmannu, mudrost, spoznanje i objavu smatra vlasništvom proroka.³ E.—B. Allo pripisuje *spoznanje* »učiteljima« kao bogoslovima, misionarima, naime njihovo naravno spoznanje, ali karizmatički podignuto, usmjereno (nav. dj., str. 325).

Karizmu apostolata, ne dvanaestorice Isusove, već kršćanskih karizmatika, Schiirmann uzdiže iznad svih drugih karizmi. Ona je skup i vrhunac svih karizmi i službi koje postoje u Crkvi. Službeni i karizmatički poredak imaju svoje prvotno jedinstvo u apostolatu (nav. dj., 246). Kad Pavao ne govori o apostolatu, onda on za vjernika proroštvo smatra najvećom i najkorisnijom karizmom. Razumije se da je u jednoj osobi bilo mjesta za više karizmi. Sveti mučenik Polikarp naziva se učitelj apostolski i proročki (*Mart.* 16, 2). Mogao je i prorok iznimno govoriti kao »učitelj«, govoriti s unkcijom Duha Svetoga, ali bez inspiracije u višem smislu riječi. No kako se došlo do uvjerenja o pravoj inspiraciji? U Dj 13, 1—3 opisuje nam se liturgijski sastanak proroka i učitelja u Antiohiji. Duh Sveti rekao im je neka odvoje prisutne Barnabu i Saula za djelo za koje ih je pozvao. Oni položise na njih ruke i otpustiše ih. Luka pripominje da su onda sišli u Seleuciju »poslani od Duha Svetoga«. Možda im je Duh Sveti to naredio po poznatom, priznatom proroku, možda u ekstatičnom stanju.

Pavao je stalno bio uvjeren da mu se Isus objavio i pozvao ga na rad među pogane. Neki su egzegeti pomislili da mu je još bila potrebna kanonska misija od sv. Petra. No tako ne misli Schiirmann (nav. dj., 245), ni Schlier,⁴ s većinom stručnjaka. Bilo je ipak potrebno da Petar s ostalim apostolima provjeri autentičnost Pavlova poslanja i prizna ga. Kako je došlo do sporazuma između Petra i Pavla, o tome čitamo u Gal 2,6—10.

Pavao o kriterijima pravih karizmi

Općenito se već rano u Prackrvi uvidjelo da ima pravih i lažnih proroka. Tražili su se kriteriji po kojima se oni mogu prepoznati. Kao prvi kriterij pronađeno je pravovjerje, odnosno krivovjerje. Primjenjuje ga sv. Pavao u 1 Kor, 12, 3: »Nitko tko u Duhu Božjem govori, ne kaže 'prokletstvo Isusu'. I nitko ne može reći 'Gospodin Isus' osim u Duhu Svetom.« U Poslanici Rimljanima Pavao precizira da prorok mora prorokovati *kata ten analogtan tés písteos*, tj. primjereno vjeri (12, 6). Ono što prorok prorokuje, mora biti u skladu s vjerom. Tako ispravno misli H. Schlier.⁵ Njg mogu pristati uz G. Kittela i mnoge njegove sljedbenike

³ H. SCHÜRMAN, *Die geistlichen Gnadengaben in den paulinischen Gemeinden, Ursprung und Gestalt.* Patmos 1970, 255.

⁴ H. SCHILER, *Der Brief an die Galater*, Göttingen 1965, 73 sl., 76 sl.

⁵ H. SCHILER, *Der Römerbrief*, Herder 1977, 369 sl.

koji tvrde (prema r. 3) da je analogijom vjere tu označena subjektivna vjera prorokova, a da ne dolazi u obzir *regula fidei*, depositum fidei.[^] Protiv toga može se ustvrditi da je Pavlova nauka, nauka Poslanice Rimljanima i drugih starijih poslanica bila vjernicima *regula fidei*. »Kad bismo vam ml, Ili kad bi vam anđeo s neba navješćivao neko evanđelje mimo onoga koje vam mi navijestismo, neka je proklet! Što smo već rekli, to sada i ponavljam: navješćuje Ii vam tko neko evanđelje mimo onoga koje primiste, neka je proklet« (Gal 1, 8 si.).

Provjerene je proroke Pavao uvelike cijenio, radovao se što se njima Crkva izgrađivala, vjernici bodrili i tješili. Zato opominje Solunjane: »Duha ne gasite, proroštava ne prezirite!« No toj opomeni dodaje drugu, zabrinutu: »Sve provjeravajte, dobro zadržite, svake se sjene zla klonite!« (1 Sol 5, 19–22). Tako su kriva proroštva zabrinjavala Pavla već oko g. 51. Uzalud se prorok ponosi svojim proroštvom ako mu čistoća vjere nije prva briga. O Ivanovim strogim nazorima u tom pogledu govorit ću kasnije. Nije s time bez veze pitanje jesu li svi vjernici bez iznimke karizmatični. H. Schürmann odgovara afirmativno. Citira za to različite tekstove." Ne uvjerava. Nije svuda jasno da li Pavao ima na pameti karizme ili službe, milost za službu ili pomoć superiorne karizme, gratiam gratum facientem ili gratiam gratis datam. Nitko od nas ne sumnja u to da svaki vjernik u stanju posvetne milosti ima u sebi Duha Svetoga i da od njega prima sve milosti potrebne za čudoredni život. Dvojim da prima dar proroštva ili drugu Izvanrednu karizmu. Je li Pavao ikad izjavio, je li uopće zamislivo da je, tumačeći karizme, mogao izjaviti da nad Duhom Svetim što ga ima svaki vjernik nema višeg autoriteta i da, dosljedno, svaki vjernik ima pravo i dužnost da podigne svoj glas u Crkvi. Takvih pretjeranosti i takvog nedostatka nužnih distinkcija valja se suzdržati.*

*Prolog i epilog Ivanova Otkrivenja
a karizmi proroštva*

Završio sam svoj kratki prikaz karizmatičkog procvata u Pavlovoj Crkvi. Smatrao sam ga prijeko potrebnim kao uvod u raspravu o proroštvu u Apokalipsi. Tu razumijevanju smetaju apokaliptični stil te mnogi, za nestručnjake neobični simboli. Uspoređujući Ivana s Pavlom, možemo i od Ivana mnogo naučiti. Mogu naučiti i oni koji sada među katolicima vode i unapređuju karizmatičko gibanje. Premda je Ivan pun simbola, posuđenih od starih apokaliptičara, on ipak prosuđuje pametno, trijezno.

* G. KITTEL, *ThWNT* I, 350 si.

† H. SCHÜRMAN, *nav. čl. Tako već prije A. WIKENHAUSER, Die Kirche als der mystische Leib Christi nach dem Apostel Paulus, Münster i. W. 1937, 93.*

‡ Usp. K. H. SCHEKLE, *Ihr alle seid Geistliche, Die Botschaft Gottes, NT 21, Leipzig 1967, str. 28–30.*

umjereno, u svemu čuvajući svoju superiornu inspiraciju, duboku i bogatu genijalnim mislima.® On snažno izgrađuje Crkvu, simpatično bodri i tješi vjernike, što je, prema Pavlu, glavna zadaća proroka (1 Kor 14, 3).

Ivan samoga sebe ne naziva prorokom. Ipak se u 22, 9 govori o prorocima, »braći« Ivanovoj. U 22, 6 Bog se naziva nadahniteljem proroka s očitom aluzijom na Ivana, i još s dodatkom: »Blago onomu koji čuva riječi proroštva ove knjige« (r. 7). U drugoj Ivanovoj proročkoj investituri (10, 8—11) rečeno mu je: »Trebalo da ponovno prorokuješ o pucima i narodima i kraljevima mnogim.« Dakle, već je prije prorokovao i mora još nastaviti. U prologu i epilogu zove se njegova knjiga proročka knjiga (1, 3; 22, 7. 10. 18—19). Čitala se u službi Božjoj, uz ostale svete knjige, »Blago onome koji čita i onima koji slušaju riječi ovog proroštva« (1, 3). Nema sumnje, u svom prologu i epilogu Ivan se visoko diže nad druge kršćanske proroke, nad svoju »braću«. Proroci, njegova braća, mogu biti njegovi suradnici, članovi njegova kružoka, njegove škole, ali manje važnosti nego on. Mogao je Ivan imati pred očima druge svete pisce NZ i njih promatrati kao proroke. On svoju Apokalipsu smatra bogonadahnutom, nepromjenljivom, nepovredivom. Strogo osuđuje onoga koji bi se osmijelio da njoj nešto doda ili oduzme (22, 18 sl.). Vjerojatno je da je to iskazao izrazima iz starijih knjiga, ali je sigurno da je time izrazio vlastito uvjerenje.^^

U knjizi Ivanova Otkrivenja ona se naziva grčkim izrazom *apokalypsis* (1, 1). To nas podsjeća na obilnu apokaliptičnu literaturu, na mnoge apokrifne. Mi načelno ne odstupamo od naziva *Ivanova apokalipsa*. Samo ne smijemo smetnuti s uma da se Ivanova Apokalipsa i uvelike razlikuje od drugih apokalipsa. Prva je razlika u tome što Ivan ne piše pod pseudonimom kojeg starog patrijarha ili proroka, nego otvoreno kaže svoje ime (1, 1. 4. 9; 22, 8), dakle, upravo u prologu i epilogu, ljubazno se označuje bratom vjernika, zajedničarom — kao izgnanik na otoku Patmos — u njihovoj nevolji, kraljevstvu i postojanosti u Isusu (1, 9). Njegova se knjiga ne bavi čudnim kozmološkim viđenjima, puna je uzvišene, duboke teologije.

Pitat će me tko čemu se u prologu i epilogu Otkrivenja tako izvanredno uzvisuje Ivanov proročki autoritet. Uvjeren sam da je Bog baš time htio dokazati Ivanov autoritet jer je on bio pravi prorok, u punom smislu riječi, od Boga, bez sumnje, pozvan, od njega poslan Crkvi. U takva proroka ne smijemo sumnjati. Bilo bi to na štetu Crkvi Božjoj.

^ Nije istina što kaže M.—E. BOISMARD da Ivanova osobna inspiracija ostaje pri tome umanjena (Jeruz. Biblija fasc. *L'Apocalypse*, Paris 1950, 18. Usp. A. VAN-HOYE »L'utilisation du livre d'Ezéchiel dans l'Apocalypse* u *Bc* 1962, 472).

^^ > Pnz 4, 2; I Hen. 104, 9—12; Ep. Aristeeae 311.

Ivan kao prorok u pismima anđelima Crkava (pogl. 2 i 3)

Nastupa li Ivan u prekrasnim pismima poglavlja 2 i 3 kao prorok? Neki oklijevaju da to ustvrde. Kažu da je Krist sa svojim transcendentnim titulima onaj koji govori u tim pismima. Ja mislim da im razlog ne vrijedi. I u proročkim knjigama SZ Bog govori u prvom licu, i kroz čitavo poglavlje. Prorokov je zadatak bio da upravnim Božjim govorom prenese narodu Božju poruku. Isto tako Ivan prenosi Isusovu poruku. Predstavlja Krista njegovim titulima, u kojima je sadržana čitava kristologija. Iznenaduje što na kraju pisma riječ uzima i Duh Sveti. To nije jednostavno proročka Inspiracija koja se čuje iz Ivana, ni Krist u Crkvi kao duh životvorni (usp. E. Kasemann, *RGG* II, 1274). To je sam Duh Sveti koji dijeli nebeske darove svakom kršćaninu kao Pobjedniku: »Pobjedniku ću dan...« (2, 7 itd.). (Usp. E.—B. Allo, nav. dj., 23). Najjasnije je Ivan u svojem evanđelju Duha Parakleta prikazao kao osobu; slično u svojoj prvoj poslanici Duha naziva »Pomazanje« (2, 20. 27). Da bi dobio Božji dar, vjernik mora pobijediti svijet, njegovo krivovjerje i nemoralni život.

Borba se morala voditi i protiv krivih karizmatika. Anđelu Crkve u Efezu Isus priznaje: »Iskušao si one koji se prave apostolima, a nisu, I otkrio si da su lažljivci« (2, 2). Mrzila se u Efezu djela, jamačno i nauka, Nikolaita heretika. U Pergamu Nikolaitima se popuštalo (2, 14 si.). Još gore u Tijatri, gdje je vjernike zavedila »proročica« Jezabela, zavedila Ih u krivu nauku, u prave »dubine sotonske« (2, 20—24). Lažni su proroci, eto, već Izvan Crkve. Bit će Ih kroz 2. stoljeće sve više, heretika, gnostika. *Pseudoprophetes* (krivi prorok) zove se u Otk samo jedan (16, 13; 19, 20; 20,10). To je Antikrist kao rimska, poganska propaganda (usp. pogl. 13). Borba protiv grijeha značajna je i za profetizam sedam pisama u Otk 2 i 3. Grijeh nije samo apostazija, već su grijeh I drugi, više-manje teški grijesi, koji mogu harati u kršćanskim zajednicama (usp. osobito što Ivan piše anđelu Crkve u Sardu (3, 1—6) i anđelu Crkve u Laodiceji (3, 15—18). I u prvoj Ivanovoj poslanici Ističe se značajno proročka reakcija protiv grijeha i protiv krivovjerja. Zanemariti grijeh, popuštati krivovjerju ne može biti karizmatičko. Ivan, kojega smo u prologu i epilogu Otkrivenja upoznali kao proroka nad mnogim prorocima, u Otk 2 I 3 snažno naglašava I eticizam I teizam, ne trpi grijeh te nemarnu brigu za čisto pravovjerje.

Proroci u poglavlju, Otk 10

Biblijski problem o prorocima osvijetlit će nam i Otk 10. Tu nešto doznajemo od Boga po anđelu, čije se dostojanstvo slika blistavim apokaliptičnim stilom. Postoji opasnost da nam taj stil pobrka pojmove ako ne znamo što pojedini detalji znače. Upamtimo da svi ti detalji skupa

više ističu monumentalnu važnost poruke koju smo doznali od anđela, te gigantske, nadzemaljske ličnosti! Evo kako glasi Božja poruka: »Neće više biti odlaganja.« Nego u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje, kao što on to navijesti slugama svojim prorocima.« Dovršit će se u posljednjim vremenima, u budućnosti koja je ovdje označena aoristom glagola *etélésthe*, ne kao bliska, već kao neminovna. Dovršit će se otajstvo (*mysterion*) Božje, tj. cilj i svrha našega Spasenja, uništenje protivnika, proslava naroda Božjega i njegova sjedinjenja s Bogom.

Kojim je prorocima Bog to naviještao? Velim naviještao, premda u svetom tekstu čitamo aorist *euengélisen* koji obuhvaća više čina sa sretnim završetkom.¹² mislim da su proroci u toj poruci uglavnom, ako ne isključivo, proroci SZ. Poruka je očito starozavjetna, eshatološka, a karizmatički proroci NZ jedva su se bavili eshatologijom. P. Vielhauer pretjeruje kad njihovo zanimanje za eshatologiju dokazuje ovim tekstovima: Rim 11, 25 sl.; 1 Kor 15, 51; Gal 5, 21; 1 Sol 3, 4 (nav. dj. 633), a ti tekstovi nisu ad rem. Još manje glagol *evangelizo* može ovdje nagovijestiti nešto novozavjetno, jer je izraz autentično proročki (LXX, Iz 40, 9 bis; 52, 7 bis; 60 6; 61, 1). I izraz *sluga Božji prorok* sigurno je starozavjetan, osobito u Jeremije. Cerfaux i Cambier točno pogađaju temu Ivanova Otkrivenja tvrdeći da je to jasan prijevod proročanstva SZ u svjetlu NZ.¹³ Vrijedi također i ono što piše M.—E. Boismard da Ivan zna gotovo napamet SZ, posebno proročke knjige (Robert-FeulUet, *Intr. a la Bible II*, 719). Najviše se Ivan služio knjigom proroka Ezeklela. Velim, *služio se*, jer doslovno ne citira Ezekielov tekst, ali je očito da se njime služi. U čitavom NZ utvrdio je Nestle 64 takve utilizacije, a od toga 44 u Otkrivenju (Vanhoye, nav. čl. 436). Točnijih citata ima u Otk vrlo malo; npr. slika gutanja neke knjige Božje, uzeta iz Ez 3, 1—3, u Otk 10, 9 sl.

Teško shvaćam da su proroci u 10, 7 nadasve kršćanski proroci NZ, kako neki naglašavaju. Kako je to moguće u tako izrazito starozavjetnoj proročkoj stilizaciji, u mnoštvu starozavjetnih slika i simbola? Kako je to teško shvatljivo, to ne uviđaju oni koji a priori žele uzveličati proroke karizmatike Novoga zavjeta koje su tobože kasnije u Pracrkvi hijerarhični službenici, biskupi, prezbiteri i đakoni preplavili i ugušili. Ima u toj egzegezi svoju ulogu ono što H. Schiirmann naziva »katoličko-protestantska suprotnost« (nav. čl. 266), i kojoj on traži izlaz u ideji mističnog tijela Kristova. Slažem se s O. Semmelrothom u tome da su i hijerarhične službe i karizme isto tako od Krista, isto tako bitne Crkvi, da jedno drugomu

¹² Za *chrónos* = odlaganje vidi G. DELLING, *ThWbNT IX*, 587, 23 sl. i većina njihovih prevodilaca.

¹³ U gramatici B.—DEBRUNNER, 332, zove se korapleksivni aorist.

¹ L. CERFAUX—J. CAMBIER, *L'Apocalypse de saint Jean lue aus. chrétiens*, »Lectio divina« 17 (1955) 200—2D4.

pomažu (*SM I*, 119 sl.). Pavao, dapače, hijerarhičnog službenika ubraja među karizmatike (Rim 12, 18). A katkad o službama i karizmama u Crkvi raspravlja tako da je teško vidjeti kako on ono što je karizmatično razlikuje od onoga što je službeno. Time što Ivan tako rado upire svoj pogled u starozavjetne proroke i u njihovo dostojanstvo on očituje da je prorok plemenita roda, »**prophete** ge la lignée«, vele Cerfaux i Cambier (nav. dj. 202 sl.), premda ujedno prorok zrelosti proročanstva. I za nas proroci SZ čuvaju svoju veliku važnost da i mi budemo kao karizmatični i plemenita roda i zreli.

Dva svjedoka proroka u Otk 11

Ta dva svjedoka prije smo smatrali za dva određena proroka SZ, ili iednoga patrijarha, a drugoga proroka onih starih vremena, Henoha i Iliju (najstarije tumačnje) ili Mojsija i Iliju (više moderno). Dva svjedoka zovu se u r. 10 zaista »ova dva proroka«, u r. 6 govori se o danima njihova »prorokovanja«; rečeno je o njima da će »prorokovati« 1260 dana, obučeni u kostrijet (r. 3.). I odjeća ih prikazuje kao proroke. Misli se prije da će se te dvije osobe SZ, koje nisu umrle, pojaviti opet i biti ubijene u Antikristove dane. Moderna egzegeza sve više nastoji to mišljenje promijeniti i tu dvojicu svjedoka razumjeti samo kao dva tipa. Stoga ona njihov nastup ne pripisuje samo Antikristovim vremenima, već uopće vremenima povijesti spasenja, ne gleda u njima isključivo proroke, već općenito sve propovjednike, svjedoke Mesijine, Kristove, bili oni proroci ili ne (usp. E. B. Allo, nav. dj. 140). Svima se daje proročki lik zato što su se osobito proroci isticali kao Spasiteljevi svjedoci. Uz to, oni su se isticali i svojim čudesima, pa tako u r. 6 uzima se jedno čudo iz života proroka Ilije, a drugo iz Mojsijeva života.

Sva ta proročka scenarija danas nas previše ne privlači. Ali nas, u strogom ili manje strogom smislu, zanima povezanost proročanstva sa svjedočenjem, koje se često završava mučenlštvom." Časne su proročka karizma i služba, ali samo ako prorok ne postane nijem pas (Iz 56, 10), svladan lijenošću ili ljudskim obzirom, već ako neustrašivo propovijeda volju Božju, ne vino i jako piće, prema neurednim požudama svojih sluhatelja (usp. Mih 2, 11). Takvi su bili autentični Božji poslanici. Mogao je prorok blaženo uživati riječ Božju, kao Jeremija koji priznaje: »Kad mi dođoše riječi tvoje, ja sam ih gutao; riječi tvoje ushitiše i obradovaše srce moje, jer sam se tvojim zvao imenom, o Jahve, Bože nad vojskama« (15, 16). Ipak on je postao prorok tek onda kad je Božju poruku prenosio narodu i doživio ljuto protivljenje, otpor, muke, kao i Jeremija, koji je ovako jadikovao nad svojim proročkim zvanjem: »Ti me zavede, o

^{^*} U golemoj monografiji o profetizmu E. COTHENET, *La prophétie comme témoignage*, *SDB VII*, 1323 sl.

Jahve, i dadoh se zavesti, nadjačao si me i svladao me ... Doista i'ječ mi Jahvina postade na ruglo i podsmijeh povazan« (20, 7 sL).

Dva svjedoka u Otk 11 borili se protiv grijeha. U toj su borbi pali kao mučenici. Eto sudbine proroke! Isus je prekoravao Jeruzalem što ubija proroke. Osjećalo se to već i u SZ. »Ubijali su proroke koji su ih obraćali da se tebi vrata« (Neh 9, 26). To je čekalo proroke SZ. Da li i novozavjetne proroke, o kojima pišu Pavao i Ivan? U povijesnim izvještajima ne čitamo izričito da su progonitelji kršćanske proroke osuđivali na smrt. Doista, ginulo je mnogo proroka, zacijelo zato što su upravo oni revno svjedočili za Krista. Vlastodršci »proliše krv svetih proroka« (Otk 16, 6). Rim kao ženu bludnicu vidio je Ivan »pijanu od krvi svetih i od krvi svjedoka Isusovih« (17, 6). O istom Babilonu (Rimu) kaže se (18,24) da se u njemu našla krv proroka i svetaca; zato dolazi glas nek se raduju »svi sveti i apostoli i proroci«, jer je Bog, osudivši Rim, njima pravo dosudio (r. 20).

Zahn, Wikenhauser, Ketter i dr. vide u tim prorocima mučenike NZ. Neki tumači vide u tekstu aluziju na smrt apostola Petra i Pavla. Tekstovi se tumače *većinom* o kršćanskim mučenicima, prorocima; Bonsirven precizira svoju egzegezu 18, 20: *vjerojatnije* kršćanski proroci (nav. dj. 274). Čini se da u tim apokaliptičnim tekstovima riječ »prorok« može imati šire značenje svjedoka Isusovih, bili oni proroci ili ne, ali su bili, svakako, puni proročkog duha. Ivan ne spaja bez razloga proroke i mučnike. Ako nas u naše doba nešto tjera da budemo nekako proroci, ne možemo a da odvažno ne reagiramo protiv grijeha. Proroci SZ bili su ljuti borci protiv grešnih socijalnih nepravdi, ali promatranih u svjetlu Božjem, kad im je bilo nesumnjivo da se Bog ne ljubi ako se ne ljubi bližnji, da se ne ljubi pravo bližnji ako se ne ljubi Bog (usp. 1 Iv 4, 7 — 5, 1).

Poglavlje o dvama svjdocima lijepo završava himnom u čast transcendentnom Bogu, vječnom sucu. On nagrađuje svoje sluge proroke i svete i one koji se boje njegova imena, male i velike, a uništava one koji kvare zemlju (r. 17.18; usp. 15, 3 si.). Ivanovo Otkrivenje obiluje himnima. Čini se da su kršćanski proroci u Ivanovoj Crkvi imali važnu ulogu u postanku i liturgijskoj upotrebi himana. I Pavao Efežanima preporučuje himne i različite druge hvalbene molitve (5, 18—20). Našim obnoviteljima karizmatičkog gibanja molitva je prije svega hvalbena.^^ Mjesto prosoj molitvi, prednost se daje molitvi hvale i zahvale. Tako je bilo i u židovskih pustinjaka u Kumranu. Doduše, i naša liturgijska molitva, molitva Časoslova Božjega naroda divna je u slavljenju i hvaljenju Boga.

Ipak, nema sumnje da Isus preporučuje gotovo samo prosoj molitvu, i da s različitih vidika nju rado promatra. Izjavio je bez okolišanja:

¹ I. FUČEK, »Što znače suvremena karizmatička gibanja u Crkvi?« u 02 32 (1977) 239; O. KNOCH, »Kath. Weltbibelföderation und Charismatische Erneuerung« u BuK 3—1981, 250.

»Zaista kažem vam, ako se ne obratite i ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko. Tko god se, dakle, ponizi kao ovo dijete, taj je najveći u kraljevstvu nebeskom« (Mt 18, 3 sl.; usp. 19, 14). Kao temeljno i najnužnije Isus smatra onu poniznost kojom priznajemo da mi, poput djece, nemamo ništa svoje, a sve primamo od Oca. I, gle!, tom poniznošću mi se obraćamo Bogu u prosnoj molitvi. Ne fakultativno, nego obligatno: »Ištite, i dat će vam se! Tražite, i naći ćete! Kucajte, i otvorit će vam se! Doista, tko god ište, prima; i tko traži, nalazi; i onomu koji kuca, otvorit će se« (Mt 7, 7 sl.). Ne nadomještati prosnu molitvu hvalbenom, već jednu s drugom izmjenjivati, to smo naučili iz Biblije. Svojom prisposobom s djetetom koje ništa nema a sve prima, Isus nas upućuje na to kako ćemo svoju prosnu molitvu podići na viši stupanj hvalbene i zahvalne molitve. Da bismo to postigli, trebalo bi da za predmet svoje prosne molitve uzimamo ne samo sebe, nego Interese Božje, ne tek materijalna dobra, već duhovna, vječna.

Proroci u rano postapostolsko doba Pracrkve

Postapostolsko? A nismo li, već raspravljajući o Ivanu, kročili kroz postapostolsko doba? Ili, zar možda smatramo da Ivan, autor Otkrivenja, nije bio apostol Ivan, sin Zebedejev? Nemoguće nam je sada o tom problemu opširno raspravljati. Neka mi bude dosta priznati da ja ne sumnjam u to da je pisac Apokalipse bar pripadao kružoku Ivana apostola i da nam je, kao takav, vjerodostojni nosilac Ivanove predaje (usp. E. Cothenet, nav. čl. 1326). Dužnost mi je još I ovo pripomenuti: Katolička crkva smatra da je za nju službena Božja objava bila završena smrću posljednjeg apostola. Ako mi, prema tome, nazivamo prorokom nekoga tko je živio kasnije, mi ga ne nazivamo tako kao primaoca Božje objave koja bi imala kanonsku vrijednost za Crkvu. Mogao je Bog njega ipak na poseban način nadahnjivati da čuva i tumači tradiciju (usp. H. Schurmann, nav. čl. 266).

Svijet koji ne voli hijerarhijsku strukturu Crkve, a simpatizira karizmatičku iz apostolskog doba, spočitava hijerarhiji da je ugušila karizme, da je nad njima izvojevala definitivnu pobjedu. Ne mogu oni to dokazati. U *Apostolskoj nauci (Didaché)* divili smo se mirnoj koegzistenciji hijerarhijskih službenika i karizmatika. Da su koga gušili, slavili nad njim pobjedu, čulo bi se neko jecanje, neka borba. Ignacije Antiohijski ne kaže nam ništa o nekom protivljenju hijerarhiji biskupa, prezbitera i đakona, koja je uvedena u Antiohiji. Isto opažamo u Klementa Rimskoga i u *Pastira Hermina*. Postankom i pogubnim širenjem gnosticizma nametnula se sve više potreba autoritativne hijerarhije. Sam Bog dao je Crkvi biskupe (Klement Rim., *I Kor* 42), Kad netko religioznog čovjeka upita kako se nešto dogodilo, često će dobiti odgovor: »Tako je Bog htio.« Naj-

bolji odgovor! Roneći u povijesne datosti postanka hijerarhije, ne mogu drugo zaključiti nego da je Bog tako htio. Skepsa me hvata kad čitam povjesničara koji prekomjerno mozga o djelovanju, ne Providnosti, već drugotnih uzroka, mojim očima jedva uočljivih.

Pracrkva doista nije ugušila proročku karizmu. I patrolozi koji kasnije datiraju *Apostolsku nauku* i *Pastira Hermina* pružaju nam za to dokaze. Možemo među karizmatike ubrojiti također apostolske oce kakav je bio Ignacije Ant., neke crkvene pisce i mučenike. Nedvojbeno, oni su idealno izgrađivali Crkvu, a njihov rad i trpljenje mogu se pripisati izvanrednom Božjem nadahnuću. Ipak nije običaj da se nazivaju proroci. Iz starih vremena imamo ovaj zanimljivi tekst: »Čujemo da mnoga braća u Crkvi imaju proročke karizme .. I evo još jedan: »Da proročka karizma mora ostati u Crkvi do konačne paruzije, veli Apostol« (Euzebij, *HE* 5, 17, 4, *SC* 41, 45). Euzebij kao povjesničar smatrao je te tekstove značajnima za crkvenu povijest, možda i za njemu suvremene kršćane. Istina je ipak da je u 2. stoljeću sveudilj rasla briga o tome kako zaštititi vjernike od krivih proroka, kojim kriterijima njih prepoznati.

Da valja provjeravati proroštva, čuli smo od Pavla već u 1 Sol 5, 21, oko 20 godina poslije Isusove smrti. Čuli smo od njega točnije o kriterijima pravog proroštva. Sjećamo se da je Ivan u pismima Crkvama (Otk 2 i 3) odvrtao od krivih proroka. U Pracrkvi obilje kriterija za co nalazimo u *Apostolskoj nauci* (11–13) i u *Pastira Hermina* (*Mand* 11). O tome opširnije piše E. Cohenet, nav. čl. 1332–1334. Justin Muč. citira Isusove kriterije. Ipak ne sumnjajući, on veli da su kršćani u njegovo vrijeme imali karizme, proročku i druge. Prepoznaju se lažni proroci prema sv. Pavlu karizmom razlučivanja duhova. Ipak, on ne kaže da tu samo karizma može pomoći, a ne, uz to, još i zdrav ljudski razum. Primjeri kriterija iz navedenih izvora takvi su da, jamačno, i zdrav razum dolazi u obzir.* Najmanje se pristoji kriterije, i biblijske i tradicionalne, podcjenjivati, promatrati ih s nepouzdanjem, što zaista ne zaslužuju.^ Bez zdravih i sigurnih kriterija nemoguće je razlikovati laž i istinu.

Kako ćemo mi, ako bude volja Božja, prorokovati?

Pavao nam je svjedok koliko su njemu mnogo koristili kršćanski proroci. Ako je on o njima napisao Ef 2, 20, oni su, zajedno s apostolima u nekom smislu bili temelj Crkve. Karizme su Crkvi u prvim počecima

1« IRENEJ, 5, 6, 1, *SC* 153, 74; EUZEBIJE, *HE* 5, 7, 6, *SC* 41, 34.

1' JUSTIN MUČ., *Dial*, 39, 2; 82, 88 1, *PG* 6, 560. 669. 685,

Usp. G. FRIEDRICH, *ThWNT* VI, 857 si.

" Vrlo skeptičan W. VOGELS, »Comment discerner le prophète authentique.« u *NRT* 5—1977, 681—701.

bile prijeko potrebne. Njihovom pomoću vjera u Isusa brzo se širila među poganima diljem svijeta. Bile bi potrebne i u modernom poganstvu da bismo ostali vjerni Kristu i da bi naša vjera bila dinamično ekspanzivna. Tako su mislili oci Drugog vatikanskog koncila kad su izjavili da svaki pojedini ud mističnog tijela Kristova mora proročkim duhom za Krista svjedočiti.¹ Ne kaže koncil da moramo svjedočiti proročkom karizmom. Ta nemamo je svi. Dužni smo svjedočiti proročkim duhom, naime, prema kontekstu, svjedočenjem revnim i hrabrim, po primjeru svetih proroka. Nešto već Imamo da bismo to uzmogli. Isti nas koncil uvjerava da svi krštenjem na svoj način postajemo dionici Kristove proročke službe (LG 31).

Nisu svi udovi Kristova mističnog tijela proroci u Pavlovu i Ivanovu strogom smislu. Svi imaju pravo i dužnost svjedočiti za Isusa, imajući u sebi Isusovo svjedočanstvo prema Otk 6, 9; 12, 17; 19, 10. Velim »u sebi«, ali ne mislim pri tome da bi to svjedočanstvo imalo ostati u njima, samo za njih. Upravo prema značenju glagola *svjedočiti* mora svjedočenje iz njih izaći, glasno, jasno, bez ljudskog obzira, ali i bez vrijeđanja onih koje oslovljavaju. Proročko je svjedočenje takvo jer »svjedočanstvo Isusovo duh je proročki« (Otk 19, 10). Oslanja se na svjedočanstvo dano po Isusu, dano za Isusa: genitiv subjektivni i objektivni, *martyria Iesu* (Allo, in h. 1., nav. dj. 277).

Budući da su vjernici krštenjem primili dioništvo Isusove proročke službe, u njima je klica prave karizme koju će Duh Sveti u njima i razviti kao što im ju je i dao (usp. K. Rahner, *LTK II*, 1028). Pred Bogom i pred Božjim narodom mi ne možemo nastupiti kao samozvani proroci. Moramo biti pozvani od Boga, moramo od njega primiti proročku karizmu, a možemo svi, i laici. Koncil svećenicima stavlja na srce da u laiku radosno priznaju karizmu i da je pomno njeguju (PO 9). Ipak Izvanredne karizme ne smijemo lakoumno tražiti niti precjenjivati, već sud o njima treba da prepustimo zakonitoj crkvenoj vlasti (LG 12). Hijerarhijska vlast s pravom sebi prisvaja karizmu razlučivanja duhova. Sv. Pavao bez teškoće bi nam priznao da upravitelj Crkve može biti karizmatik. H. Conzelmann to otklanja kao »katoličko«. U naše vrijeme traženje drugog razlučitelja duhova bilo bi izvor konfuzije. Krist je tu vlast dao apostolima, zacijelo i njihovim nasljednicima. Neki hijerarhijsku službu vole smatrati nečim horizontalnim u Crkvi, a proročku karizmu nečim vertikalnim, a to vertikalno pada s neba, od Boga. O. Semmelroth ispravno ističe katoličku nauku da je hijerarhija isto tako od Boga kao i karizme. Koncil veli da Crkva ima suditi o Izvanrednim karizmama. Bio bi gubitak vremena baviti se jedva vjerojatnim, alarmantnim proro-

¹ Drugi vatikanski koncil, PO 2.

² H. CONZELMANN, *Der erste Brief an die Korinther*, Gottingen 1969, b. 46. O. SEMMERLROTH, »Amt und Charisma« u *SM I*, (Herder 1967) 119-123.

čanstvima koja se tiču Crkve i ljudskog roda. Božji je bio običaj takvo što proricati po dobro poznatim, glasovitim, svetim prorocima.

Snažno sam naglasio svjedočenje kao dužnost proroka. Dešava se da prorok intimno doživljava Boga u svojoj duši. Ali njegov doživljaj silom teži za tim da izađe van, da koristi Crkvi, da nju svjedočenjem izgrađuje. Tako je bilo u Jeremiji proroku. Kad mu se nije dalo prorokovati, zbog protivljudnja slušatelja, riječ mu je Božja bila u srcu kao rasplamsani oganj, zapretan u kostima njegovim, nije ga mogao izdržati (Jr 20, 9). Ako i s nama Božjom milošću bude tako, bit ćemo proroci plemenita roda, savršeno zreli.^^

SUR LES PROPHETES A PARTIR DE PAUL JUSQU'A JEAN ET APRES

Résumé

Le prophétisme du NT et du temps ancien postapostolique intéresse pas mal les théologiens. Cependant il n'est pas facile d'exprimer son opinion là-dessus brièvement. L'auteur examine d'abord la terminologie très riche de Paul. Principaux pour Paul étaient les charismes d'apôtres, de prophètes et de docteurs chargés de l'enseignement ordinaire (1 Co 12, 28). Donc la doctrine en premier lieu. Suit la réaction contre les semeurs d'erreurs et la recherche de critères, valables pour distinguer la vérité de la fausse doctrine. L'orthodoxie en est le premier. »En accord avec la foi«, dit saint Paul (Rm 12, 6), c'est-à-dire avec le dépôt de la foi. Notez surtout (1 Th 5, 19—20): »N'écoutez pas l'Esprit, ne méprisez pas les dons de prophétie; examinez tout avec discernement.« Contre l'intellectualisme prophétique on allègue de nos jours la charité, dite charisme suprême. Mais la charité Paul ne l'appelle jamais charisme. Il la met au-dessus de tous les charismes dans un autre ordre de dons surnaturels.

Sur le discernement des esprits nous avons des textes remarquables dans les lettres de saint Jean et dans l'Apocalypse: 1 Jn 4, 1—6; 2 Jn 7—11; Ap 2, 2. 14—15. 20—25. L'Apocalypse, livre prophétique par excellence, nous renseigne surtout par ses hymnes à la louange de Dieu. Les partisans du mouvement charismatique moderne aiment à l'imiter; ils donnent même la préférence à la louange de Dieu au-dessus de la prière. Ce n'est pas le sentiment de Jésus. Jésus recommande surtout la prière. Avec lui nous unirons les deux modes de parler à Dieu et éviterons de prier d'une manière égoïste et mesquine. Le prophète doit être généreux, enflammé pour Dieu et les bonnes moeurs. C'est ainsi qu'il sera prophète de la bonne lignée (Cerfaux-Cambier).

Les ennemis de la hiérarchie lui reprochent d'avoir éteint le prophétisme dans l'Église. Pourtant, aisément et solidement, à l'aide de l'histoire cette incrimination peut être réfutée. L'origine divine de la hiérarchie n'est pas moins sûre que celle du prophétisme.

Usp. o sv. Ivanu CERFAUX-CAMBIER, *nav. dj.*, 202 sl.